

Nauji eksponatai Biržų krašto muziejaus „Sėla“ fonduose

Muziejaus fondai ir vėl pasipildė ne vienu nauju eksponatu. Kiekvieną gautą eksponatą labai vertiname ir kruopščiai saugome. Juk kada nors jam irgi ateis metas keliauti į nuolatinę ekspoziciją, ar pasirodyti laikinoje parodoje. Laikui bėgant naujieji eksponatai įgis vis didesnę vertę, dar labiau turtins mūsų krašto kultūros istoriją ir švies visuomenę.

Buvo papildyti raštijos fondai. Vienas iš svarbiausių naujų raštijos eksponatų, priversiantis didžiulį ne vieną Biržietį – LR kultūros ministerijos ir Lietuvos nacionalinio kultūros centro patvirtintas sertifikatas, kad vertybė „Naminio alaus tradicija Biržų ir Kupiškio krašte“ įrašyta į Lietuvos Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą. Senąja aludaryste besidomintiems muziejaus lankytojams sertifikatas primins, kad naminės aludarystės tradicija Biržuose ne tik gyva, bet ir saugotina kaip nematerialaus paveldo vertybė.

Kitas raštijos eksponatas – 1922 m. trobesių, stovėjusių Papilio sen. Smaliečių k. ir priklausiusių Jonui Kaupeliui, draudimo kvitas. Kvita išdavė Lietuvos Valstybinio apdraudimo įstaiga Kaune. Kvite nurodoma, kad apdrausti keturi trobesiai: gyvenamasis namas, staldas (kitais tvartais), daržinė ir kluonas. Draudimas turėjęs galioti nuo 1922 m. lapkričio 18 d. iki 1923 m. sausio 1 d. Už draudimą klientui sumokėti tekę 84 auksinus ir 86 skatikus (auksinai ir skatikai – laikinieji pinigai, kursavę 1919-1922 m., iki 1919 m. dar vadinti ostmarkėmis). Toks apdraudimas buvo atliktas remiantis priverstinio Valstybinio trobesių nuo ugnies apdraudimo įstatymu, įsigaliojusiu 1921 m. kovo mėnesio 23 d. Eksponatas ypač sudomins tuos, kuriems smalsu, kas ir kiek seniau kainavo.

Dar vienas raštijos fondus papildęs eksponatas, kiek daugiau nei šimtą metų skaičiuojantis konvoliutas – į vieną tomą įrištų penkių knygų rinkinys lietuvių kalba. Tai Prano Mašiotto „Mokslo pasakos“, išleistos 1920 m., keli 1919 m. teologiniai leidiniai, 1915 m. Biržų kalendorius ir 1919 m. išleistas juokų kalendorius. Leidinį muziejui perdavė viena biržietė. Tai jos senelių palikimas. Jie, nors ir mokslų nebaigę, namuose turėjo knygų ir jas labai vertino.

Muziejus pasipildė ne tik raštijos eksponatais. Priimta nuolat saugoti didelę ženklelių kolekciją, kaupia nuo ~1960 iki 1990 metų. Kadaisė tokios kolekcijos puošė dažno biržiečio namus, o šiais laikais tai pamatyti jau reta. Ženkleliai surinkti įvairių kelionių metu, kiti - pažymintys tam tikras progas ar sukaktis. Kolekcijoje yra ženklelių ir su Biržų miesto atributika.

Praėjusių metų žiemą, artėjančio kalėdinio laikotarpio proga, Biržų krašto muziejuje „Sėla“ buvo eksponuojami XX a. vaikiški žaislai. Vyresniems biržiečiams ir miesto svečiams buvo įdomu prisiminti vaikystę, o mažiesiems pamatyti, su kuo gi žaisdavo jų tėvelių, senelių karta. Negalime pasigirti tokio tipo eksponatų gausa, todėl labai džiaugiamės iš vienos biržietės gavę puikios būklės vaikišką akordeoną, originalioje popierinėje pakuotėje su naudojimo instrukcija ir netgi garantiniu talonu. Eksponatas ateityje tikrai papildys vaikiškų žaislų parodas.

Džiaugiamės ir labai vertiname gavę dar vieną etnografinės tekstilės kraitį. Šį kartą tai įvairios lininės ir puslininės staltiesės, rankšluosčiai, kelios paklodės ir užvalkalai pagalvėms. Mūsų kraštietės rankų darbo tekstilės gaminiai, sukaupti daugiausiai iš XX a. I p. Juos muziejui perdavė pastarosios dukra.

Dar vienas etnografinės tekstilės gaminytis į muziejų atkeliavo iš kito pateikėjo. Tai dvipalė, austa XX a. 5 deš., medvilnės ir lino lovatiesė su gana įdomia istorija. Staltiesę naudojo savamokslė audėja iš Zakrių kaimo, Biržų raj. Ausdavo ją pas žmones, nes jos namuose nebuvo nei vietos staklėms, nei išteklių. Audiniams raštus kurdavo pati. Nemažai jai teko austi Kateliškių kaime, Biržų raj., pateikėjo šeimoje. Dar būdamas paauglys pateikėjas audėjos sąsiuvinyje pamatė raštą, kuris labai patikęs. Raštas buvo išdėstytas ant daugelio lapų, tačiau jam raštą pavykė perkelti ant vieno didelio lapo.

Audėja atsidėkodama už darbo palengvinimą padovanojo pateikėjui šią lovatiesę. Mūsų muziejus džiaugiasi galėdamas saugoti ne tik pačius daiktus, bet ir jų istorijas.

Gražus, nors ir ne pilnai išlikęs eksponatas – XIX a. pab. – XX a. pr. rankinė, siuvinėta biseriu, atkeliavo į muziejų iš Kauno. Pateikėjos senelis buvo Biržų evangelikų reformatų bažnyčios varpininkas, o pastarasis eksponatas priklausęs jo žmonai, pateikėjos močiutei. Kadaise močiutė atidavė šią rankinę anūkei, o anūkė tvarkydama namus surado ir nusprendė perduoti muziejui. Eksponatas, kai bus restauruotas, gali tapti tikra ekspozicijos puošmena.

Gausiai pasipildė numizmatikos fondai. Šį kartą muziejui nuolat saugoti buvo perduota 16 sidabrinių XVIII – XX a. monetų. Tai Saksonijos 1/12 talerio, Rusijos imperijos kapeikos, Didžiosios Britanijos šilingas, Prancūzijos 10 frankų, Austrijos ir Švedijos kronos, Rumunijos Lėja ir netgi monetos iš tolimųjų Panamos bei Kinijos. Pateko ir 1993-2013 m. apyvarinės atkurtos Latvijos Respublikos monetos. Kai kurios iš jų proginės: apyvarinės su Latvijos gyvūnų, augalų ir kitais simboliais. Kita dalis monetų tai apyvarinės 2001-2004 m. eurų monetos (Monako, Graikijos, Liuksemburgo), dvi proginės Didžiosios Britanijos 25 pensų monetos. Viena jų skirta 25-osioms karalienės Elžbietos II karūnavimo metinėms (1977 m.), kita – 80-osioms karalienės Elžbietos (karalienės motinos) gimimo metinėms (1980 m.).

Dar vienas pateikėjas iš Biržų nuolatiniam saugojimui perdavė XIX – XX a. Rusijos imperijos sidabro ir vario monetų, taip pat XX a. Čekoslovakijos, Lenkijos, Vokietijos monetų, pagamintų iš vario-nikelio, žalvario, aliuminio, cinko ir sidabro lydinų. Savo amžiumi išsiskiria 1612-1616 m. sidabrinė moneta – ¼ talerio (patagono).

Muziejus įsigijo ir vieną tautodailės kūrinį. Tai Biržų rajono tautodailininkų vadovo Kęstučio Preidžiaus paveikslas „Biržų koplyčia“, nutapytas 2021 m. Šis tapybos darbas – vienas iš dvylikos projekto, „Tapytų paveikslų ciklas: Biržų krašto medinės bažnyčios ir koplyčios“, darbų. Jis ypatingas tuo, kad koplyčia nėra išlikusi, ji paveiksle atkurta pagal muziejuje saugomą fotografiją.

Fotografijos fondai pasipildė išeivijos lietuvių gretose pasižymėjusio vargonininko bei chorvedžio Jono Juškos (1919 – 2012 m.) nuotraukomis, kuriose vaizdai iš profesinio gyvenimo. Nuotraukas (2022 m. vasario 15 d. Parodos-instaliacijos „SAGA APIE LIETUVĄ“ pristatymo metu) padovanojo jo sūnus kultūrologas, žurnalistas, visuomenės veikėjas, inžinierius Vytautas Jonas Juška. Vargonininkas ir chorvedys Jonas Juška gimė Pasvaliečiuose, Pabiržės valsčiuje. Lietuvoje baigė mokslus, sėkmingai vargonininkavo. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, vėliau išvežtas darbams į Angliją, o 1960 m. pasitraukė į Australiją. Visą šį laiką užsiėmė muzikine veikla. Aktyviai ją tęsė ir Australijoje, kur 1961-1964 m. vadovavo Melburno parapijos lietuvių mišriajam chorui. Choras giedodavo lietuviškose pamaldose, dalyvavo Australijos lietuvių dainų šventėse, daugelyje tautinių renginių. J. Juška nuo 1974 m. mokė dainuoti vaikus Melburno lietuvių parapijos mokykloje, buvo Australijos lietuvių katalikų federacijos valdybos narys, dainų švenčių dirigentas. Be muzikinės veiklos aktyviai rašė spaudai Australijos lietuvių kultūrinio gyvenimo klausimais.

Naujais eksponatais papildėme ir muziejaus skyrių Vabalninke. Tai Lietuvos pedagogo, nusipelnusio Lietuvos krepšinio trenerio bei visuomenės veikėjo Algimanto Šato (g. 1946 m.), baigusio Vabalninko Balio Sruogos vidurinę mokyklą (dab. gimnazija), apdovanojimai, padėkos, fotografijos. A. Šato vadovaujama Lietuvos kurčiųjų krepšinio rinktinė 2007 m. Pasaulio kurčiųjų krepšinio čempionate pelnė I vietą. Treneris su komandomis iš viso dalyvavo šešeriose kurčiųjų pasaulinėse žaidynėse, visose pelnė medalių: 2013 m. Bulgarijoje ir 2017 m. Turkijoje – auksą, 1997 m. Danijoje ir 2009 m. Taivane – sidabrą, 2001 m. Italijoje ir 2005 m. Australijoje – bronzą. Už šiuos pasiekimus buvo apdovanotas Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės medaliu ir sertifikatu „Už sporto pergalės“, LR prezidento Valdo Adamkaus įteiktu ordinu „Už nuopelnus Lietuvai“ (2005 m.), LR prezidentės Dalios Grybauskaitės įteiktu Lietuvos Didžiojo

Kunigaikščio Gedimino ordinu „Už nuopelnus Lietuvai“ (2017 m.), yra gavęs įvairių valstybinių padėkų už profesinius pasiekimus. Gautose fotografijose vaizdai iš apdovanojimų įteikimo ceremonijų, žaidynių.

Į muziejaus skyrių Vabalninke nugulė ir žymaus lietuvių katalikų dvasininko, monsinjoro Kazimiero Vasiliausko (1922-2001 m.) kunigavimo laikų daiktai: įdėklas mišių staltiesėlei, mišių eigos lentelė (naudota iki 1963 m.), drabužio detalė, plakatas su monsinjoro Kazimiero Vasiliausko portretu. Šie eksponatai papildys jau turimą, žymaus dvasininko palikimą saugantį eksponatų rinkinį, kurį galima apžiūrėti šiuo metu vykstančioje parodoje, skirtoje monsinjoro Kazimiero Vasiliausko 100-osioms gimimo metinėms paminėti, kurioje taip pat eksponuojami artefaktai ir iš Bažnytinio paveldo muziejaus bei Laisvės kovų muziejaus fondų. Parodą galima aplankyti Biržų krašto muziejaus „Sėla“ Vabalninko skyriuje iki šių metų spalio 10 dienos.

Vabalninko fondai pasipildė ir fotografijomis bei raštijos eksponatais. Šiuos naujai gautus eksponatus sieja viena bendra ir labai svarbi tema – Vabalninko krašto partizanai. Kiekvienas naujai gautas partizaninį judėjimą menantis eksponatas papildė ir praturtina mūsų krašto partizaninio judėjimo istoriją. Nuotraukų kopijose bei originaluose Vabalninko krašto partizanai: Alfonsas Vasiliauskas (žuvęs 1945 m.), Kostas Pašluosta (žuvęs 1944 m.), Valentinas Kapačiauskas (žuvęs 1945 m.). Vienoje iš gautų nuotraukų matyti ir visas Biržų apskrities partizanų būrys. Iš raštijos eksponatų, menančių partizaninį judėjimą, pateko laiškas, rankraštis bei atsiminimai apie partizanų ryšininkę Pranę Vasiliauskaitę ir Vasiliauskų šeimą. Atsiminimus papasakojo Bronė Kavoliūnienė ir užrašė Antanas Bajoriūnas.

Džiaugiamės ir vėl gausiai papildę savo fondus įdomiais eksponatais ir dar įdomesnėmis jų istorijomis. Smagu, kad mūsų kraštas toks turtingas jį garsinančiais žmonėmis. Dėkojame tiems, kurie nepamiršta muziejaus ir drauge su mumis puoselėja istorinę atmintį bei jos palikimą.

Aistė Šinkevičienė, Biržų krašto muziejaus „Sėla“ archeologijos rinkinio saugotoja